

Position paper Platform Weeffouten

VTH-stelsel - Rondetafelgesprek 30 januari 2025

Laten we er niet omheen praten: het huidige VTH-stelsel functioneert niet naar behoren. Dit wordt in tal van onderzoeken in de afgelopen 10 jaar stelselmatig aangetoond. Maar tot echte verandering heeft dit nog niet geleid. Hoe komt dat? Dat is de vraag die het Platform Weeffouten aan wil kaarten. Wij vinden dat het de kern van de discussie moeten zijn in dit rondetafelgesprek. Want uiteraard speelt mee welke politieke wind er waait, maar dat is slechts 1 factor in het groter geheel van onze democratische besluitvorming.

Op dit moment ervaren burgers een kafkaëske bureaucratie. De overheid zou burgers moeten beschermen en achter hen staan om hun gezondheid te waarborgen. In plaats daarvan worden burgers in de steek gelaten door de (lokale) overheid, die keer op keer de in wet vastgelegde doelstellingen niet haalt. Het blootleggen van dit grote hiaat in onze democratie, precies dat is waar Platform Weeffouten zich in wil vastbijten en verandering op wil bewerkstelligen.

Platform Weeffouten kijkt naar het grotere plaatje en ziet vier 'kernweeffouten' telkens terugkomen in ons milieubeleid: het gedoogbeleid in Nederland, het niet gebruiken of misbruik van wetenschap, onevenwichtige beleidstafels en het lobbybeleid in Nederland. Binnen het veranderen van het VTH-beleid zie je deze vier weeffouten constant terugkomen. Het zorgt ervoor dat er onvoldoende goed beleid is om zo milieuschade en gezondheidsschade te voorkomen. Met het platform weeffouten roepen we op tot actie. Er is lang genoeg onderzocht en gepraat. Het VTH-systeem moet op de schop om de duurzame verbetering van de leefomgeving mogelijk te maken. Dit is voor álle Nederlanders van belang.

Weeffout #1: Rapport op rapport

Telkens wordt er geroepen dat we niet genoeg weten, dat er onderzoek gedaan moet worden. Dit is de wereld op zijn kop. Het is juist een gebrek aan handelen door ILT, Omgevingsdiensten (OD's) en overheden dat funest is in het VTH-dossier. In de afgelopen jaren is er rapport op rapport gepubliceerd: het rapport Industrie en omwonenden¹, "om de leefomgeving"² en het rapport Handhaven in het Duister³ van de Rekenkamer. Elk van deze rapporten bevat heldere aanbevelingen voor de politiek, overheid en omgevingsdiensten. De conclusie is echter dat dit onvoldoende resultaat heeft opgeleverd. De reacties over een ontoereikend systeem komen niet uit de lucht vallen. Nota bene Jozias van Aartsen, opsteller van het onderzoek "om de leefomgeving", stelde vast dat de genomen acties volstrekt onvoldoende zijn.⁴

1 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/04/13/rapport-ovv-industrie-en-omwonenden>

2 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/03/04/rapport-om-de-leefomgeving-omgevingsdiensten-als-gangmaker-voor-het-bestuur>

3 <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2021/06/30/handhaven-in-het-duister>

4 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/03/19/bijlage-2-review-ibp-vth>

Weeffout #2: Van beleidstafel, naar klankbordgroep of overlegorgaan

De enorme hoeveelheid overleggen om tot beleid te komen, versterkt ook een ongelijk speelveld. Hier hebben we het dan echt over beleidsbeïnvloeding. Vele overleggen (advies- en overlegorganen, beleidstafels, klankbordgroepen), die vaak georganiseerd worden door de landelijke overheid, bevoordelen grote commerciële partijen die capaciteit hebben om hun stemgeluid te laten horen. Belangenorganisaties en omwonenden hebben het nakijken, gezien zij minder capaciteit hebben om in al deze overlegstructuren vertegenwoordigd te zijn.

Een scheve verhouding in de vertegenwoordiging tussen burgers en bedrijfsleven leidt tot slechte beleidsuitkomsten, die verdere gezondheids- en milieuschade opleveren. Er is dus geen gelijk speelveld tussen bedrijven, die financiële middelen hebben en burgers die vaak in hun vrije tijd proberen zaken recht te trekken. Maatschappelijke organisaties, die wij als platform regelmatig spreken, moeten vaak kiezen waar ze een bijdrage kunnen leveren, want deelnemen in alle mogelijke klankbordgroepen zorgt ervoor dat je nog weinig tijd overhoudt voor ander belangrijk werk.

Weeffout #3: Een ongelijk speelveld

Meestribbelen is een nieuw werkwoord, uitgevonden om te duiden wat het bedrijfsleven doet om beleid te vertragen.⁵ Het zijn tactieken die we kennen van de tabaks- en olie lobby, onder de internationale naam “deny, delay, deflect”. In de praktijk komt het neer op slagzinnen als: “er is meer onderzoek nodig om een verband aan te tonen”, “laten we een commissie oprichten om er samen uit te komen” óf “moet het individu niet gewoon beter haar afval opruimen?” Zodoende houden ervaren lobbyisten – vaak oud-politici – maatregelen in het publieke belang voor een schoon milieu of bescherming van de volksgezondheid jarenlang tegen. GRECO, de anti-corruptiewaakhond van de Raad van Europa, wijst al sinds 2019 op het feit dat Nederland meer moet doen om de transparantie te verbeteren.⁶

Deze tactieken komen niet uit de lucht vallen. Ze worden gefaciliteerd door een ongelijk speelveld. De Nederlandse overheid heeft het bedrijfsleven nauw betrokken bij het behalen van haar milieudoelstellingen. Het statiegeld dossier is hierbij het perfecte voorbeeld.

Weeffout #4: Blijven gedogen, ook al zegt de wet wat anders

In de afgelopen decennia is het bedrijfsleven een hand boven het hoofd gehouden bij tal van overtredingen. Het platform weeffouten ziet grote spraakmakende casussen zoals Tata Steel⁷, Chemours⁸ en Schiphol⁹ die overtredingen hebben gepleegd zonder dat dit consequenties had. Dat raakt aan de kern van de zaak, want het VTH-stelsel zou moeten handhaven op overtredingen. Het gebrek aan handhaving schaadt het vertrouwen dat omwonenden hebben in de overheid. Er is een eerlijkere belangenafweging nodig, niet een eenzijdige afweging waar het economisch belang de boventoon voert. Zonder effectieve handhaving in het VTH-beleid raakt de leefomgeving verder vervuild en wordt de gezondheid verder aangetast.

5 Financieel Dagblad. Hoe de machtige statiegeldlobby toch aan het kortste eind trok. <https://specials.fd.nl/reconstructie-hoe-de-machtige-anti-statiegeldlobby-toch-aan-het-kortste-eind-trok?auth=failed>

6 GRECO. Fifth Evaluation Round of the Netherlands. <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680931c9d>

7 Platform Weeffouten. <https://weeffouten.nl/achtergrond/wanneer-komt-er-eindelijk-een-einde-aan-de-schadelijke-uitstoot-van-tata-steel/>

8 Zembla. <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/massa-aangifte-van-omwonenden-tegen-chemours>

9 NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/04/29/ministerie-zwakte-stikstofregels-voor-schiphol-af-a4197404?t=1737649311>

Wat zijn onze oplossingen?

Bij de lancering van het Platform Weeffouten op 15 oktober jongstleden is samen met bewoners, die rondom vervuilende industrie wonen, een motie¹⁰ aan politiek Den Haag gemaakt. In deze motie vragen de burgers aan de Tweede Kamer om daadkrachtige stappen te nemen om de gezondheid van burgers centraal te stellen, met onder andere de volgende maatregelen:

1. Nationale Milieuwet met afrekenbare doelen.
2. Invoeren van een Onafhankelijke Autoriteit Gezondheid.
3. Toereikende financiering voor Omgevingsdiensten.
4. Beperkte milieuvergunningen en herziening bestaande vergunningen.
5. Deadlines en sancties voor bedrijven opgelegd door provincies.
6. Transparantie en toegankelijkheid van milieugegevens.
7. Beprijzing van vervuiling – Rekening houden met milieuvervuiling bij de berekeningen van het Centraal Planbureau (CPB).

Wie zijn wij?

Het platform Weeffouten is een samenwerkingsverband tussen de Noord-Hollandse Milieu-federatie, de Fair Resource Foundation, Transparency International Nederland en Corporate Europe Observatory (CEO). We bundelen het geluid dat wij horen vanuit de samenleving. En brengen dat geluid naar politiek Den Haag.